

ANALÝZA POSTOJOV A NÁZOROV ZÁUJEMCOV O SÚKROMNÉ HOSPODÁRENIE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

F. Mach, E. Srnková, Z. Šťastný

MACH, F. - SRNKOVÁ, E. - ŠŤASTNÝ, Z. [Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Bratislava]: *Analýza postojov a názorov záujemcov o súkromné hospodárenie v SR*. Sociol. Zeměd., 27, 1991 [1]: 41—48.

Prieskum postojov a názorov na privatizáciu a záujem o súkromné hospodárenie v SR priniesol niektoré nové poznatky zamerané na charakteristiku záujemcov a na súčasné podmienky záujemcov o súkromné hospodárenie v poľnohospodárstve. O možnosti súkromne hospodáriť uvažovalo iba 134 respondentov, t. j. 7,8 % skúmanej vzorky. Dve tretiny týchto respondentov uvažuje o súkromnom hospodárení po dvoch až troch rokoch. S týmto poznatkom korešpondujú i málo špecifické predstavy o výrobnom zameraní a o ekonomickej výnosnosti budúceho hospodárenia. Väčšina respondentov si hospodárenie predstavuje ako vedľajšiu činnosť popri inom zamestnaní s pracovným zapojením rodinných príslušníkov. Výsledky prieskumu ukázali, že poľnohospodárska výroba súkromníkov bude spojená s finalizáciou poľnohospodárskych produktov pri orientácii na služby, cestový ruch, doplnkovú domácu výrobu a ďalšie.

súkromné hospodárenie; charakteristika záujemcov; súčasné podmienky záujemcov; predstavy o výrobnom zameraní budúceho hospodárenia

V druhej polovici roku 1990 sa v slovenskom poľnohospodárstve prejavovali privatizačné tendencie nevýrazne. Podľa viacerých prameňov a názorov expertov malo o privatizáciu záujem iba 1,5 až 5 % pracovníkov družstevného poľnohospodárskeho sektora. Výrazná „ekonomická neistota“, a to najmä v dôsledku pripravovaných rozsiahlych ekonomických pravidiel, hospodársko-právnych predpisov, cien, daní a odvodov a odstraňovanie štátnych dotácií zapríčiňujú neistotu a nerozhodnosť pri záujme o privatizáciu roľníckych hospodárstiev.

Vlastníci poľnohospodárskej pôdy a ich dedičia majú záujem získať svoju pôvodnú pôdu nazad predovšetkým ako majetkovú istotu, ktorú budú skôr kapitalizovať, ako na nej hospodáriť. Privatizačné tendencie v poľnohospodárstve sa prejavovali vo dvoch smeroch.

Prvý, početnejší prúd súkromných roľníckych podnikateľov vzniká v priaznivých, „výnosných“ pôdnych a klimatických oblastiach a v prímestských zónach, umožňujúcich intenzívne pestovanie a odbyt zeleniny, kvetov, skleníkového a fóliovníkového hospodárstva a rovnako v oblastiach s intenzívnym vinohradníctvom. Tu sa ponúka možnosť vysoko intenzívneho rodinného, ale aj národného trhovu orientovaného hospodárenia s veľkými šancami „rýchleho“ zisku, reprodukcie a akumulácie kapitálu s relatívne malou potrebou rozsiahlejších počiatočných vkladov do pôdy, strojov a stavieb.

Druhý prúd privatizácie možno badať v relatívne menej priaznivých

horských oblastiach, často s pozostatkami typickej pôvodnej maloroľníckej štruktúry osídlenia a s pomerne silnými pôvodnými vlastníckymi vzťahmi k pôde a hospodáreniu. Z hľadiska existujúcich výrobných štruktúr často ide o oblasti so značne stratovými JRD, z ktorých mnohé boli administratívne a nátlakovo zakladané v neskoršom období 60. a 70. rokov. Ako výrobné možnosti sa tu pre súkromné hospodárenie ponúkajú hlavne intenzívny odchov a výkrm dobytky a ovčiarstvo — často tiež so spomínaným efektom vedľajšieho zamestnania, alebo zamestnávania členov viacgeneračnej rodiny a pod.

Určitou dokumentáciou týchto oboch tendencií sú aj údaje o žiadostiach na pridelenie, resp. navrátenie poľnohospodárskej pôdy, ktorú obhospodárujú JRD v súčinnosti s pôvodným majiteľom alebo novým záujemcom o súkromnú poľnohospodársku výrobu.

Z údajov SRDZ vyplýva, že k 1. 7. 1990 podalo na Slovensku 4 438 vlastníkov pôdy (tj. cca 1,5 % priemerného počtu pracovníkov JRD) žiadosti o pridelenie poľnohospodárskej pôdy vo viac ako polovine (392) všetkých JRD Slovenska.

Najviac žiadateľov je zo Západoslovenského kraja (2 370, čo predstavuje 1,9 % priemerného počtu pracovníkov JRD v kraji), v Stredoslovenskom kraji je to 1 498 (tj. 1,8 % priemerného počtu pracovníkov JRD v kraji) žiadateľov a vo Východoslovenskom kraji 570 (tj. 0,6 % priemerného počtu pracovníkov JRD v kraji) žiadateľov.

Hoci údaje o celkovej výmere požadovanej pôdy nie sú úplné (hlavne preto, lebo vlastníkom spravidla chýbajú doklady o výmere pôdy vlozenej do JRD), požadujú majitelia v Západoslovenskom kraji celkove 1 646 ha p. p. (čo predstavuje v priemere 0,69 ha na jedného žiadateľa a 0,23 % celkovej poľnohospodárskej pôdy v kraji). V Stredoslovenskom kraji požadujú vrátenie 2 701 ha p. p. (v priemere 1,8 ha na jedného žiadateľa a 0,56 % celkovej poľnohospodárskej pôdy v kraji) a vo Východoslovenskom kraji žiadajú majitelia vrátenie 993 ha p. p. (v priemere 1,7 ha na jedného žiadateľa a 0,05 % poľnohospodárskej pôdy v kraji).

Práve uvedený prvý prúd privatizácie — snahy o intenzívne a výkonné súkromné hospodárenie v špeciálnej rastlinnej výrobe — je zrejmy a preukazateľný v Západoslovenskom kraji, kde sa viac ako polovica žiadostí na navrátenie pôdy (1 303 prípadov) týka vinogradov v okrese Bratislava-vidiek, ako aj intenzívnych zeleninárskych a kvetinárskych producentov v okrese Galanta (124 žiadostí) a Dunajská Streda (68 žiadostí).

Okrem uvedených skutočností možno v súčasnom období zo sociologického pohľadu na privatizačné tendencie konštatovať, že o súkromné hospodárenie majú viac záujem stredná a staršia generácia roľníkov (50—60roční), ktorí majú pravdepodobne aj určitú roľnícku profesionálnu tradíciu, sú viac „roľníci“ v JRD ako „zamestnanci“ a pracujú v poľnohospodárstve skôr v manuálnych robotníckych profesiách. Určité snahy po súkromnom roľníckom podnikaní prejavujú však aj pracovníci s vyššou kvalifikáciou a aj s vysokoškolským vzdelaním, ktorí vidia vo vlastnom súkromnom podnikaní možnosť lepšie využiť svoju odbornú prípravu a schopnosti.

Ak porovnáme poradie motivačných faktorov, pre ktoré chcú pracovníci JRD odísť pracovať do iných podnikov alebo do iného zamestna-

nia, s motiváciou tých, ktorí chcú začať súkromne hospodáriť, zistíme niektoré typické odlišnosti:

Dôvody a motívy odchodu z JRD u tých pracovníkov, ktorí chcú odísť, ale nechcú súkromne hospodáriť

1. Budú pracovať v lepšej, výhodnejšej práci.
2. Nevyhovuje im súčasná pracovná doba.
3. Nevyhovuje im súčasná dochádzka do zamestnania.
4. Budú lepšie hmotne zabezpečené, viac zarobia.
5. Lepšie využijú svoje schopnosti a kvalifikáciu.

Dôvody a motívy odchodu z JRD u tých pracovníkov, ktorí chcú začať súkromne hospodáriť

1. Lepšie využijú svoje schopnosti a kvalifikáciu.
2. Budú lepšie hmotne zabezpečené, viac zarobia.
3. V súčasnosti majú ťažkú, namáhavú prácu.
4. Chcú byť nezávislí, samostatní.
5. Nie sú spokojní s jednaním svojho vedúceho.

Ako vidno, osobné a profesionálne očakávania a ašpirácie pracovníkov, ktorí chcú samostatne podnikáť, vyjadrujú zjavne viac sebadôvery, samostatnosti a spoliehania sa na vlastnú prácu a schopnosti ako u ostatných. Podobne možno z odpovedí tiež usudzovať na odlišný vzorec osobnosti a hodnôt týchto ľudí oproti priemeru ostatných.

Na druhej strane vyjadrujú ďalšie postoje účastníkov výskumu aj celý rad objektívnych a subjektívnych bariér, ktoré sú prekážkou ďalšieho rozvoja súkromného hospodárenia v poľnohospodárskom sektore. Ako najvýznamnejšie bariéry sa prezentujú hlavne: ekonomická a právna neistota, neznáme podmienky a možnosti odbytu výrobkov a získavania výrobných prostriedkov, príliš veľké riziko neúspechu, nedostatok kapitálu, dlhodobá návratnosť investícií, nedostatok skúseností, informácií a vzorov. Uvedené názory a postoje pracovníkov poľnohospodárskych podnikov SR boli získané v polovici roku 1990.

Vzhľadom na zmeny v spoločnosti a pripravované právne predpisy o poľnohospodárskej pôde uskutočnil VÚEPP v Bratislave v októbri 1990 prieskum názorov a postoj na privatizáciu a perspektívu vývoja družstiev. Do prieskumu sa zapojilo 1 704 členov družstiev a 227 vlastníkov pôdy nepracujúcich v poľnohospodárstve v Slovenskej republike.

V rámci štandardizácie dotazníka bola pripravená sada otázok pre respondentov so záujmom o súkromné hospodárenie. Z celkového počtu 1 704 respondentov prejavilo záujem o súkromné hospodárenie 134 respondentov, tj. 7,8 % skúmanej vzorky. O súkromnom hospodárení uvažujú štatisticky preukazateľne viac muži ako ženy (muži tvoria 84,5 % potenciálnych súkromných hospodárov, ženy 15,5 %).

Významné je zistenie, že záujem o súkromné hospodárenie je relatívne vyšší u pracovníkov technicko-hospodárskych povolání ako u manuálnych, a je vyšší aj u nositeľov vyššej kvalifikácie (vyučených u robotníckych povolání a absolventov vysokých škôl a THP). Z údajov vyplýva, že k súkromnému hospodáreniu viac inklinujú respondenti vo veku 31 až 40 rokov, stabilizovaní v sídle vlastným domom a s menej ako päťročným trvaním členského pomeru v družstve.

Pokiaľ ide o veľkosť zamýšľaného súkromného hospodárstva meranú výmerou obhospodárovej pôdy, nadpolovičnú väčšinu (až 57,0 %)

tvoria záujemci o hospodárstvo menšie ako 5 ha. O pôdu o výmere od 5 do 10 ha prejavilo záujem 21,1 %, od 11 do 20 ha 10,2 %, od 21 do 30 ha 3,1 % a nad 30 ha prejavilo záujem 8,6 % respondentov.

Zaujímavé závislosti vyplývajú z triedenia veľkosti uvažovaného hospodárstva podľa vzdelanostných a profesiových charakteristík respondentov. Ako potvrdzuje tab. I, technicko-hospodárski pracovníci, najmä s vysokoškolským vzdelaním, si uvedomujú, že racionálne hospodárenie podnikateľského typu vyžaduje vyššiu koncentráciu pôdy. Súčasne sa potvrdzuje, že tieto kategórie respondentov menej inklinujú k hospodáreniu ako doplnkovej činnosti popri inom zamestnaní, majú teda vyhranenejšie predstavy o súkromnom poľnohospodárskom podnikaní.

I. Veľkosť uvažovaného hospodárstva podľa vzdelania a charakteru práce respondentov — Private farm size considered as optimum by respondents having different education and doing jobs of different nature

Výmera pôdy	Vzdelanie (%)					Charakter práce (%)		
	základné	vyučení	stredoškolské	vysokoškolské	spolu	manuálnych pracov	THP	spolu
do 5 ha	25,7	33,8	31,1	9,5	100	68,9	31,1	100
5—10 ha	29,6	29,6	22,2	18,5	100	60,0	40,0	100
11—20 ha	23,1	15,4	46,2	15,4	100	46,2	53,8	100
21—30 ha	50,0	25,0	—	25,0	100	75,0	25,0	100
nad 30 ha	—	45,5	9,1	45,5	100	45,5	54,5	100
Spolu	24,8	31,8	27,9	15,5	100	63,0	37,0	100

Predstavy o tom, či hospodárenie na pôde bude postačovať na pokrytie existenčných potrieb hospodára a členov jeho rodiny, sa pomerne rozchádzajú. Iba 25 % respondentov uvažuje o takom hospodárstve, ktoré by plne hospodársky zabezpečilo rodinu. Asi pätina opýtaných ponecháva túto otázku otvorenú a nevylučuje, že by v budúcnosti mohla taká situácia nastať.

Hospodárenie bude jediným zdrojom obživy	25,0
Respondent bude mať aj iné zamestnanie	18,0
Niektorý z členov rodiny bude mať iné zamestnanie	23,0
Respondent aj ďalší členovia rodiny budú mať iné zamestnanie	13,0
Spočiatku bude mať respondent iné zamestnanie, neskôr sa uvidí	21,0

Z ďalšieho spracovania získaných dát vyplýva, že k variantu existenčnej sebestačnosti hospodárstva sa viac klonia ženy ako muži (40 % žien a iba 23 % mužov), viac manuálni pracovníci ako THP (32 % manuálnych, iba 14 % nemanuálnych). U technicko-hospodárskych pracovníkov je najrozšírenejšia odpoveď „spočiatku chcem mať aj iné zamestnanie, neskôr sa uvidí“, alebo „ja sám, ale i ďalší členovia rodiny budú mať aj iné zamestnanie“.

Manuálni pracovníci na druhom mieste uvažujú s kombináciou príjmu zo zamestnania niektorého z členov rodiny (okrem seba) s príjmom z hospodárenia (23 % príslušnej kategórie).

Prevažná väčšina všetkých kategórií pracovníkov však, aspoň pre začiatok, počíta s rôznymi variantami kombinácie zamestnaní na zabezpečenie rodinných príjmov.

To charakterizuje určitú opatrnosť, s ktorou pristupujú respondenti k rozhodovaniu o súkromnom hospodárení. Opatrnosť a vyčkávanie vyjadrujú aj odpovede respondentov na otázku zisťujúcu časový horizont realizácie úmyslov opytovaného. Až 72 % respondentov uvažuje začať so súkromným hospodárením o dva až tri roky alebo neskôr. Tendenciu „odkladať“ začiatok majú respondenti vyučení v robotníckych povolaniach, pracovníci mechanizačného úseku, dielní a pridruženej výroby, k okamžitému začiatku inklinujú skôr technicko-hospodárski pracovníci, najmä s VŠ vzdelaním a pracujúci na úseku vedenia podniku. Miernu preferenciu „okamžitého štartu“ vyjadrujú aj odpovede respondentov so základným vzdelaním, vykonávajúcich manuálne práce v rastlinnej a živočíšnej výrobe.

Svoje subjektívne predpoklady (poznatky, skúsenosti a zručnosť) pre individuálne hospodárenie posudzuje väčšina respondentov (58 %) jednoznačne optimisticky, čiastočnú nedôveru v svoju pripravenosť vyjadřilo 34,8 % respondentov. Len malá časť respondentov (7,5 %) posudzuje svoje schopnosti kriticky, tj. odpovedá, že potrebné vedomosti a skúsenosti nemá. Technicko-hospodárski pracovníci posudzujú svoje predpoklady pochopiteľne mierne priaznivejšie ako pracovníci robotníckych profesií.

Pracovné, materiálové a finančné predpoklady pre individuálne hospodárenie sú ďalšou dôležitou podmienkou úspešnosti.

Na pracovné zabezpečenie zamýšľaného hospodárstva vyjadrili respondenti tieto názory:

na hospodárstve budem pracovať:	sám	11 %
	s manželkou	17 %
	s rodinou	62 %
	bude najímať ľudí	10 %

Väčšina respondentov ráta s pracovnou účasťou širokého príbuzenstva. Dost odlišne však pristupujú k pracovnému zabezpečeniu svojho podnikania dve základné kategórie respondentov: manuálni pracovníci a THP. Vyplýva to z tab. II.

Pozoruhodný je viac ako pätnásobne vyšší podiel variantu „nájomní pracovníci“ a dvojnásobne vyšší podiel variantu „sám“ u opýtaných nemanuálnych povolání oproti odpovediam respondentov vykonávajúcich manuálne práce. Možno to interpretovať ako významný odklon od tradičných vzorov hospodárenia na pôde k výrazne podnikateľským.

II. Názory na pracovné zabezpečenie zamýšľaného hospodárstva — Labour background, as viewed by the respondents who would be willing to become private farmers

Budú pracovať	Pracovníci [v %]	
	manuální	technicko-hospodárski
sami	7,0	18,0
s manželkou	18,0	14,0
s ďalšou rodinou	71,0	47,0
s najatými pracov.	4,0	21,0
Spolu	100,0	100,0

Obraz o východiskovom materiáľno-technickom vybavení je nasledovný: 37,3 % respondentov má hospodárske budovy, 20,3 % má vlastný traktor, 20,3 % má iné stroje a náradie a 5,2 % respondentov má nákladné auto.

Hodnotiť údaje respondentov o materiáľno-technickej vybavenosti možno iba pri zohľadnení prípadne zamýšľanej výrobnjej špecializácii a rozsahu poľnohospodárskej činnosti. Možno tiež predpokladať, či uvedené prostriedky vlastníci už aj v súčasnosti na hospodárske účely využívajú.

Potrebu finančných prostriedkov na nevyhnutné investície a na krytie prevádzkových potrieb pri zamýšľanom individuálnom hospodárení hodlá 50 % respondentov riešiť kombináciou vlastných zdrojov so štátnou subvenciou a bankovým úverom. Len na štátne subvencie sa spolieha 22,4 % opýtaných, na vlastné zdroje 12,6 % a na bankový úver iba 10,4 %. Zdá sa, že respondenti preceňujú možnosti štátnej pomoci a nedeceňujú využívanie úverových zdrojov.

Najviac záujemcov o hospodárenie sa chce špecializovať na živočíšnu výrobu (55 %). Prevažujú medzi nimi manuálni pracovníci (65 %), významne častejšie zo živočíšnej výroby (38 %). Sú lepšie vybavení hospodárskymi budovami ako ostatní (49 % respondentov tejto skupiny disponuje hospodárskymi budovami).

O niečo menej je záujemcov o rastlinnú výrobu (48 %). Traktor a iné hospodárske stroje vlastní 26 % tejto skupiny respondentov.

Medzi záujemcami o pestovanie špeciálnych plodín (30 %) prevažujú pracovníci nemanuálnych povolání (THP). Ich vybavenosť hospodárskymi prostriedkami je približne na úrovni ostatných skupín.

V poradí na poslednom mieste podľa počtu sú záujemci o iné činnosti (spracovanie výrobkov a pod.). Tvorí 17 % súboru záujemcov o súkromné hospodárenie a významne sú medzi nimi zastúpení vyučení pracovníci pridružených výrobn (33 %).

O tom, že respondenti pri voľbe svojich výrobných zámerov, resp. špecializácie do určitej miery vychádzajú zo svojich východiskových materiáľno-technických predpokladov, svedčia údaje zhrnuté v tab. III.

Nízku vybavenosť začínajúcich hospodárov by mohli preklenúť služ-

III. Materiáľno-technické predpoklady pre súkromné hospodárenie — Material and technical backgrounds needed for private farming

Materiáľno-technické vybavenie		Zájemci o súkromné hospodárčinnosť	Štruktúra podľa špecializácie (134 = 100 %)			
			RV	ŽV	Špec. RV	Iná činnosť
Hospodárske budovy	abs.	50	26	34	15.	5
	%	37,3	19,4	25,4	11,2	2,7
Traktor	abs.	27	16	14	9	3
	%	20,3	11,9	10,4	6,7	2,2
Iné poľné stroje a záv. náradie	abs.	27	15	12	7	3
	%	20,2	11,2	9,0	5,2	2,2
Nákladné auto	abs.	7	2	4	4	0
	%	5,2	1,5	3,0	3,0	—
	abs.	134	65	73	40	23
	%	100,0	48,5	54,5	29,9	17,2

by poskytované terajšími veľkovýrobnými podnikmi. Vykonávanie špecializovaných strojových prác veľkovýrobnými dodávateľmi má však trvalejší význam pre rozvinutú kooperáciu medzi malovýrobcami a veľkovýrobnou, ako aj pre perspektívu rozvinutia moderného systému výrobných služieb pre poľnohospodárskych prvovýrobcov.

S tým, že budú využívať strojové služby, počíta asi polovica opýtaných. O aké služby by respondenti mali záujem, špecifikujú takto:

— príprava a spracovanie pôdy	32,1 %
— hnojenie	1,6 %
— sejba	13,4 %
— chemická ochrana rastlín	36,6 %
— kombajnový zber	50,7 %
— iné práce	9,7 %

Z uvedeného vidno, že respondenti reálne zhodnocujú svoje možnosti a relatívne veľkým podielom uvažujú o využívaní strojových služieb, najmä u investične náročných pracovných operácií ako je mechanizovaný zber a čiastočne i príprava pôdy a u odborne náročných prác (ochrana rastlín). Tieto informácie signalizujú súčasne možným dodávateľom týchto služieb, že je tu pre nich pripravený trh, ktorý sa bude postupom privatizácie pôdy rozširovať.

ZÁVER

V dobe konania prieskumu (október 1990) uvažoval o možnosti súkromného hospodárenia len zlomok členov družstiev (7,8 % výskumnej vzorky). Treba však povedať, že respondenti, ktorí zodpovedali príslušné otázky, sa so svojim úmyslom zaoberajú výrazne, čo potvrdzuje, že boli ochotní zdolať „prácu navyše“ zodpovedaním ďalších otázok dotazníka. Dve tretiny z nich uvažujú o odklad realizácie svojho úmyslu o dva až tri roky. S tým korešpondujú aj málo špecifické predstavy o výrobnom zameraní, ekonomickej výnosnosti budúceho hospodárenia a pod. Okrem relatívne malej skupiny podnikavcov, ktorí majú konkrétnejšie predstavy o podobe hospodárenia (respondenti s vyšším vzdelaním so zámermi špecializovať sa na špeciálnu rastlinnú výrobu) väčšina si hospodárenie predstavuje ako vedľajšiu činnosť popri inom zamestnaní s pracovným zapojením rodinných príslušníkov. Ide vlastne o prolongáciu súčasných vzorov záhumienkového (prídomového) hospodárstva, ktoré sú doteraz pre náš vidiek typické.

Keď sa pozeráme na problém súkromného hospodárenia cez prizmu súčasnosti, javí sa nám ako málo manifestný. Je nutné však vidieť, že v každom nevýznamnom celku je zastúpený i prvok významu, dôležitosti a zmysluplnosti. Tieto nevýznamné prvky postupom času môžu nabrať na dôležitosti a význame a v určitom časovom horizonte dôjde k zmene kvality nazerania na daný problém. Dochádza k postupnej zmene, ktorá sa odrazí v jeho kvalite. To, čo je dnes nevýznamné, môže byť zajtra zmysluplné, dôležité a významné.

Nažeranie na určité spoločenské fenomény sa v spoločensko-historickom kontexte mení a vyvíja. Preto musíme pozeráť na otázku súkromného hospodárenia cez prizmu budúcich zmien, cez perspektívu ďalšieho vývoja. Táto forma hospodárenia bude i v budúcnosti značne diferen-

covaná, od rôznych doplnkových činností s rôzne kombinovanými formami podnikateľských činností až po klasickú rodinnú farmu. Spektrum týchto činností bude mať spočiatku tendenciu neustáleho rastu, po určitom období a prirodzenej selekcii dôjde k určitému rovnovážnemu stavu, ktorý bude mierne stagnovať. Preto by nebolo správne tento problém bagatelizovať, ale je nutné na neho pozeráť ako na fenomén, ktorý môže vytvárať a saturovať nové pracovné príležitosti pre vidiecke obyvateľstvo.

Súčasne je nutné upozorniť na to, že tieto aktivity nemusia byť spojené s prevažujúcou poľnohospodárskou prvovýrobou, ale tieto činnosti sa budú v perspektíve vývoja nutne diverzifikovať. To znamená, že poľnohospodárska výroba bude u týchto súkromníkov spojená s finalizáciou poľnohospodárskych produktov, s orientáciou na služby, cestovný ruch, doplnkovú domácu výrobu atď.

Literatúra

BLAAS, G.: Ekonomika, organizácia a riadenie podnikov PPOK v etape intenzifikácie reprodukčného procesu. [Záverečná správa.] Bratislava, VÚEPP 1990.

BLAAS, G.: Prieskum názorov na privatizáciu a perspektívu vývoja družstiev. [Záverečná správa.] Bratislava, VÚEPP 1990.

MACH, F.: Sociálno-ekonomické činitele riadenia pracovných kolektívov. [Záverečná správa.] Bratislava, VÚEPP 1990.

Došlo 6. 3. 1991

MACH, F. - SENKOVÁ, L. - ŠŤASTNÝ, Z. (Economic Research Institute for Agriculture and Food, Bratislava): *An analysis of the attitudes and opinions of persons interested in private farming in the Slovak Republic.* Sociol. Zeměd., 27, 1991, [1]: 41—48.

Surveys of attitudes and opinions regarding privatization and interest in private farming in the Slovak Republic have brought about some new information on the characteristics of the persons interested in private farming in agriculture. The number of respondents who were interested in private farming was 134, i. e. 7.8 % of the total set. Two-thirds of the interested respondents intend to start private farming after two to three years. This corresponds with the poor specificity of the respondents' ideas regarding their future farms' business orientation and on the proceeds such private farms may bring. Most of the respondents intend to farm part-time and to involve their family members in the farming. As suggested by the results, private farming would be combined with partial processing of the products and also with services, tourism, supplemental home production and others.

private farming; characteristics of persons interested; present conditions of persons interested; views concerning the production orientation of the future private farm

Adresa autorov:

Ing. František Mach, CSc., Ing. Lubica Srnková, Ing. Zdeněk Šťastný, CSc., Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava
